

**Щодо Висновку Європейської комісії «За демократію через право»
(Венеційської комісії) № 902/2017 від 11 грудня 2017 р.¹
стосовно статті 7 Закону України «Про освіту»**

5 вересня 2017 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про освіту», який набрав чинності 28 вересня 2017 р., окрім положень, визначених у п. 1 та п. 3 Розділу XXII «Прикінцевих та перехідних положень» Закону України «Про освіту».

Занепокоєння серед етнічних спільнот, держав їхнього споріднення та міжнародного товариства викликала стаття 7 Закону, яка регулює мову освітнього процесу.

Основні занепокоєння стосувалися:

1) переходу до нової мовної моделі здобуття освіти загалом та відсутність попередньої підготовки зокрема: якщо раніше особи, котрі належать до національних меншин та корінних народів могли здобувати освіту рідною мовою, то тепер вводилося зобов'язання здобувати певну частку предметів державною мовою з різним відсотковим співвідношенням на різних рівнях освіти;

2) поширення дії статті на приватні освітні заклади — відповідне положення не було попередньо опрацьоване, його внесли під час обговорення законопроекту в сесійній залі.

29 вересня 2017 р. Міністерство закордонних справ України направило листа Європейській комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія) з проханням надати висновок щодо статті 7 Закону України «Про освіту» (освітнього закону), яка регулює вживання мови в освітньому процесі.

11 грудня 2017 р. Венеційська комісія опублікувала висновок «Щодо положень Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р.»

Об'єднані рекомендації Венеційської комісії подано у пункті 126:

«126. Багато питань можуть негайно розглядатися через інші законодавчі акти та при виконанні статті 7 у тому вигляді, як вона ухвалена, зокрема, через прийняття закону «Про середню освіту». У зв'язку з цим Венеційська комісія рекомендує, зокрема:

- повною мірою використовувати гнучкість, передбачену частиною 4 статті 7, при ухваленні імплементаційного законодавства

¹ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2017\)030-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2017)030-e)

для забезпечення значного рівня викладання офіційними мовами ЄС для відповідних меншин;

- продовжувати забезпечувати достатню частку освіти мовами меншин у початковій та середній школі, на додаток до вивчення державної мови;
- покращити якість викладання державної мови;
- внести зміни до перехідних положень Закону «Про освіту», забезпечивши довший перехідний період для поступового здійснення реформи;
- звільнити приватні школи від нових мовних вимог відповідно до статті 13 Рамкової конвенції;
- розпочати в межах виконання нового закону «Про освіту» новий діалог із представниками національних меншин та усіх зацікавлених сторін щодо мовного питання в освіті;
- забезпечити, щоб виконання Закону не загрожувало збереженню культурної спадщини меншин та безперервності вивчення мов меншин у традиційних школах».

Висновок та рекомендації Венеційської комісії є документами рекомендаційного характеру та не мають зобов'язальної сили щодо України. Рекомендація Венеційської комісії забезпечити повне виконання (fully implement) не означає зобов'язання його імплементувати. Відтак доречно говорити не про зобов'язання України виконати чи імплементувати рекомендації (implement чи тим паче fully implement), а взяти належним чином до уваги, вжити належних заходів для забезпечення врахування (pay due attention to, pay due regard to, give sufficient consideration, ensure that sufficient consideration was given to and appropriate actions were taken).

Попри незобов'язальний характер, Україна виконала ключові рекомендації Венеційської комісії, які кореспондували також із занепокоєнням етнічних спільнот України, та потребували внесення змін до законодавства.

1. Приватні школи звільнено від нових мовних вимог: 16 січня 2020 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про повну загальну середню освіту», який набрав чинності.

Частина 10 статті 5 закріплює: «Приватні заклади освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти за кошти фізичних та/або юридичних осіб, мають право вільного вибору мови освітнього процесу (крім закладів освіти, що отримують публічні кошти) та зобов'язані забезпечити опанування учнями державної мови відповідно до державних стандартів».

2. Продовжено перехідний період імплементації нових освітніх моделей. Особи, які навчаються мовами меншин, котрі є офіційними мовами ЄС, продовжують таку освіту до 1 вересня 2023 року (початковий варіант — до 1 вересня 2020 р.).

25 квітня 2019 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Підпункт 45.б) пункту 7. розділу IX «Прикінцеві та перехідні положення» доповнює пункт 3 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про освіту» підпунктом 19. такого змісту: «19) особи, які належать до національних меншин України, мови яких є офіційними мовами Європейського Союзу, і розпочали здобуття загальної середньої освіти до 1 вересня 2018 року мовою відповідної національної меншини, *до 1 вересня 2023 року продовжують здобувати таку освіту відповідно до правил, які існували до набрання чинності цим Законом, з поступовим збільшенням кількості навчальних предметів, що вивчаються українською мовою*».

3. Використано гнучкість рамкового Закону України «Про освіту» для врахування потреб різних національних меншин та мовних особливостей: відповідні деталізовані положення було закріплено в Законі України «Про повну загальну середню освіту», а також у низці підзаконних актів.

У статті 5 Закону України «Про повну загальну середню освіту» визначено модель навчання державною і рідною мовами для закладів загальної середньої освіти з класами (групами) з навчанням мовами, що належать до офіційних мов Європейського Союзу. Пропонована в статті згаданого 5 Закону модель передбачає додавання в міру готовності дитини інших предметів для вивчення української мови, щоб таким чином дитина оволоділа значно краще термінологією. При цьому ця модель визначає лише обсяги часу, відведені на викладання тією чи іншою мовою. Водночас заклад освіти визначає у своїй освітній програмі, які саме предмети, з якого класу та якою мовою викладати.